

Trainershandleiding

Training over de omgang van een rechercheur met personen met een licht verstandelijke beperking

Een apart verhaal apart of een verhaal apart?

Student : Renate Weijers
Nummer : 1085854
Opleiding : Toegepaste Psychologie Duaal (Hogeschool Leiden)
Module : TPH DU48 Afstuderen
Afstudeerbegeleider : Ilvan Sahetapy
Opdrachtgever : Willem Oldenkamp, Politie eenheid Den Haag
Datum : 18 mei 2017

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt worden in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch of door fotokopieën, opname, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

Deze handleiding is ontwikkeld om een training te kunnen geven over de omgang van een rechercheur met personen met een licht verstandelijke beperking (LVB). De training is bestemd voor rechercheurs die deel uitmaken van het team "Veel Voorkomende Criminaliteit" (VVC) aan een basisteam van de Politie eenheid.

Na het volgen van de training hebben de rechercheurs kennis en inzicht verkregen over LVb problematiek en kunnen zij personen dan wel verdachten met een LVb herkennen. Tevens hebben zij na de training vaardigheden ontwikkeld om hun communicatie af te stemmen op een LVb gesprekspartner en kunnen zij anticiperen op mogelijke knelpunten die ten gevolge van LVb problematiek tijdens een gesprek dan wel verhoor kunnen ontstaan.

De training bestaat uit twee dagdelen. Tijdens het eerste dagdeel zal de herkenning, de bejegening en de communicatie met personen met een licht verstandelijke beperking centraal staan. In het tweede gedeelte van de training zal worden ingegaan op het daadwerkelijk verhoren van deze doelgroep. Voor de training is een PowerPoint presentatie gemaakt, die als leidraad dient voor de gehele training. De PowerPoint is beschikbaar op een USB stick.

De handleiding bevat de volgende onderdelen:

- Beschrijving van de concrete trainingsdoelen.
- Beschrijving van de werkwijze van de training.
- Draaiboek (planningsschema).
- Beschrijving van de werkvormen.
- Instructie voor de evaluatie met bijhorende formulieren.
- Beschrijving van de transfer naar de praktijk.

Achtergrondinformatie

Rechercheurs komen tijdens het uitoefenen van hun beroep in aanraking met personen met een licht verstandelijke beperking (nader te noemen de doelgroep). Om te mogen spreken van een licht verstandelijke beperking moet er sprake zijn van een IQ beneden de 85. Tevens is er sprake van een beperkt sociaal aanpassingsgedrag op verschillende levensgebieden en moet de beperking zijn ontstaan voor het achttiende levensjaar. Door ogenschijnlijk "normaal" taalgebruik hoeft de beperking niet direct opgemerkt te worden. Impulsief en afwijkend gedrag worden vaak ten onrechte geïnterpreteerd als asociaal gedrag (Kaal, Overvest & Broertjes, 2014). Als de beperking van de doelgroep niet of te laat wordt opgemerkt, bestaat de kans dat er misverstanden of miscommunicaties plaatsvinden tussen de rechercheur en de persoon met LVb. Tijdige herkenning van de beperking is van essentieel belang voor de juiste omgang en bejegening. Pas dan kan er worden ingespeeld op de specifieke begeleidings- en behandelingsbehoefte van personen met een LVb (Moonen, de Wit & Hoogeveen, 2011).

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	2
1. Trainingsdoelen	4
2. Werkwijze training	5
3. Voorbereiding en opbouw training	6
4. Onderdelen van de training	7
5. Evaluatie	18
6. Transfer	19
Literatuurlijst	20
Bijlage I Draaiboek	21
Bijlage II Evaluatieformulier deelnemer	26
Bijlage III Evaluatieformulier opdrachtgever	28
Bijlage IV Theorie effectief communiceren	29
Bijlage V Werkvorm de ballon, algemene kennisvragen	30
Bijlage VI Werkvorm LVB proof oefenwoorden	33
Bijlage VII Werkvorm rollenspel formulieren	35
Bijlage VIII PowerPoint	43
Bijlage IX Informatieblad transfer	48

1. TRAININGSDOELEN

Doelstelling van de training

Na het volgen van de training hebben de rechercheurs van het team Veel Voorkomende Criminaliteit kennis en inzicht verkregen over LVB problematiek en kunnen zij personen dan wel verdachten met een LVB herkennen. Tevens hebben de rechercheurs vaardigheden ontwikkeld om hun communicatie af te stemmen op een LVB gesprekspartner en kunnen zij anticiperen op mogelijke knelpunten die er ten gevolgen van LVB problematiek tijdens een gesprek dan wel verhoor kunnen ontstaan.

Concrete leerdoelen

Kennis:

Na afloop van de trainingsonderdelen:

- Weten de deelnemers wat de definiëring is van een licht verstandelijke beperking en de problematiek daaromheen.
- Kunnen de deelnemers de specifieke kenmerken van personen met een LVB benoemen.
- Kunnen de deelnemers specifieke vragen benoemen om te achterhalen of een persoon mogelijk LVB is.
- Weten de deelnemers speciale verhoortechnieken toe te passen die geschikt zijn voor personen met een LVB.
- Weten de deelnemers de juridische achtergronden ten aanzien van het verhoor van personen met een LVB.

Inzicht:

Na afloop van de trainingsonderdelen:

- Begrijpen de deelnemers het belang van het vroegtijdig herkennen van LVB problematiek
- Begrijpen de deelnemers het gedrag en oorzaak van gedrag van personen met een LVB.
- Zien de deelnemers de knelpunten die kunnen ontstaan tijdens een verhoor met een persoon met LVB.
- Begrijpen de deelnemers de risico's die ontstaan als een persoon met LVB niet op de juiste wijze verhoord wordt.
- Kunnen de deelnemers begrijpen dat een specifieke verhoorstijl van een persoon met LVB leidt tot een consistente verklaring.

Vaardigheden:

Na afloop van de trainingsonderdelen:

- Zijn de deelnemers in staat om personen met een LVB te herkennen.
- Laten de deelnemers zien dat zij personen met een LVB op een juiste wijze kunnen bejegenen.
- Laten de deelnemers zien dat zij hun gebezigde communicatie kunnen afstemmen op een LVB gesprekspartner.
- Laten de deelnemers zien dat ze in een gesprek met personen met een LVB een juiste verhoortechniek kunnen toepassen en kunnen anticiperen op mogelijke knelpunten die tijdens een gesprek dan wel verhoor kunnen ontstaan.

2. WERKWIJZE TRAINING

Tijdens de training zal de theorie omtrent het onderwerp LVB worden gekoppeld aan diverse transfer bevorderende werkvormen, die tevens aansluiten bij praktijksituaties van de deelnemers.

Gezien de grootte van de trainingsgroep, wordt de trainer tijdens de uitvoering van sommige werkvormen bijgestaan door een zogenaamde hulptrainer. De hulptrainer verricht handelingen op aanwijzen van de trainer.

Leerstijl deelnemers

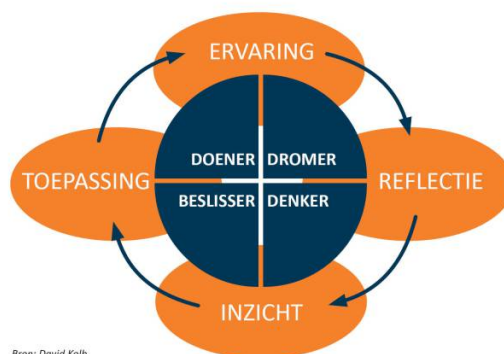
Ingevolge de definiëring van de leerstijlen van Kolb (1984) zijn de deelnemers voornamelijk allemaal doeners. Ze willen actief experimenteren en concreet ervaren. Ze hebben de voorkeur om in situaties snel aan de slag te gaan. Een doener vindt het moeilijk om hoofd- en bijzaken van elkaar te onderscheiden. Door de werkvormen aan te passen op de eigenschappen van de deelnemers zal de training het meest effectief zijn.

Leercyclus van Kolb

Tijdens de training is ervoor gekozen om gebruik te maken van de methode van het ervarend leren ingevolge het model van Kolb (1984). Kolb definieert leren als het proces waarbij kennis wordt gecreëerd door transformatie van ervaring (Kaufman en Ploegmakers, 2012). De leercyclus bestaat uit vier fasen:

- Concreet ervaren ; voelen.
- Reflectief overdenken; waarnemen.
- Abstract conceptualiseren; denken.
- Actief experimenteren; doen

Tijdens de training zullen de deelnemers alle fasen doorlopen. Omdat uit de doelgroep analyse blijkt dat de deelnemers veelal doeners zijn, zal het vertrekpunt voor de werkvormen de fase van het actief experimenteren zijn.

3. VOORBEREIDING EN OPBOUW TRAINING

Voorbereiding

Afstemming opdrachtgever

Door middel van gesprekken met de opdrachtgever vindt afstemming plaats vanuit welk ambitieniveau er zal worden samengewerkt en wordt in kaart gebracht welke resultaten er van een trainingsinterventie verwacht worden.

De volgende randvoorwaarden komen tijdens (afstemmings) gesprekken ter sprake:

- Trainingsdatum
- Locatie (geschiktheid, presentatie mogelijkheden e.d.)
- Informatie t.a.v. de doelgroep
- Gesprekken doelgroep (leerbehoefte)
- Beschikbaarheid doelgroep
- Uitnodigen doelgroep
- Consumpties en eventueel lunch
- Gastsprekers/acteurs (financiële middelen)

Leerbehoefte deelnemers

Door een onderzoek te doen naar de leerbehoefte van de deelnemers kan gecheckt worden of de werkvormen die in de trainershandleiding staan beschreven toereikend zijn, of dat er wellicht een aanpassing/uitbreiding van werkvormen dient plaats te vinden.

Opbouw

De training bestaat uit twee dagdelen. Tijdens het eerste dagdeel zal de herkenning, bejegening en communicatie met personen met een licht verstandelijke beperking centraal staan. In het tweede gedeelte van de training zal worden ingegaan op het daadwerkelijk verhoren van deze doelgroep. In het tweede dagdeel zal er gebruik worden gemaakt van een gastspreker. De gastspreker is specialist op het gebied van specifieke verhoortechnieken. Aansluitend aan deze kennisoverdracht gaan de deelnemers door middel van rollenspellen oefenen met verhoortechnieken. Op deze wijze worden niet alleen vaardigheden geoefend, maar wordt tevens de transfer gelegd naar de praktijk.

4. ONDERDELEN VAN DE TRAINING

In dit hoofdstuk wordt een beschrijving gegeven van de diverse onderdelen van de training. De werkvormen die tijdens de training worden toegepast zijn erop gericht om de eerder beschreven concrete doelstellingen van de training te verwezenlijken.

Voor de training is een PowerPoint presentatie gemaakt, die als leidraad dient voor de gehele training. De presentatie is op een USB stick opgeslagen en wordt op de dag van uitvoering door de trainer meegenomen. De beschrijving van de onderdelen en werkvormen loopt synchroon aan de dia's van de PowerPoint.

1.Onderdeel 08.00 – 08.50 uur	Introductie/welkom
Doel	Structuur en duidelijkheid creëren ten aanzien van het programma en de doelstelling.
Vorm	Gehele groep
Positionering stoelen	U vorm
Verloop	De trainer stelt zich voor, heet de deelnemers welkom, geeft een toelichting op het programma qua lengte en inhoud en doet het verzoek om de mobile telefoons uit te zetten.

2. Werkvorm 08.50 – 09.05 uur	Catch
Doel	Verwachtingen en leerdoelen formuleren.
Vorm	Gehele groep
Positionering stoelen	Groep staat binnen de U vorm.
Verloop van de werkvorm	De bal wordt overgegooid in de groep. Degene die de bal vangt verwoordt in twee zinnen wat zijn verwachtingen en leerbehoefte zijn. De bal wordt door de deelnemers op willekeurige volgorde naar elkaar gegooid. Door de snelheid van het spel, ontstaan er spontane reacties en verwoordt een deelnemer het eerste wat in hem/haar opkomt.
Benodigdheden	(kleine) bal
Leerwijze	Inzicht

3. Onderdeel 09.05 – 09.15 uur	Kennisoverdracht
Doel	Deelnemers krijgen kennis en inzicht omtrent: • Wat is LVB? • IQ • Gedrag
Verloop van het onderdeel	Kennisoverdracht door middel van theorie. Interactief doceren. Deelnemers krijgen de mogelijkheid om met voorbeelden te komen. Hierdoor wordt er een verbinding gemaakt met de praktijk.

Leerwijze	Kennis Inzicht Reflectie
-----------	--------------------------------

4. Werkvorm 09.15 – 09.35 uur	De Ballon
Doel	Ervaren hoe het is om onder druk te communiceren en geen antwoord te weten op vragen die worden gesteld.
Vorm	Trio's
Positionering	Staand in de U vorm.
Benodigheden	• 20 ballonnen • 20 naalden • lijst met algemene kennisvragen (zie bijlage)
Verloop van de werkvorm	De deelnemers hebben een opgeblazen ballon en een speld. Zij worden verdeeld in trio's. Tijdens de oefening wordt één deelnemer in een hoog tempo door de andere deelnemers bevraagd met algemene kennisvragen. Hij/zij krijgt drie seconden om antwoord te geven. De deelnemer mag twee keer een fout maken. Bij de derde keer wordt de ballon doorgeprikt en is er een andere deelnemer aan de beurt. De deelnemers ervaren wat het met je doet als je "overvraagd" wordt en onder druk moet communiceren.
Nabespreking	- Hoe heb je dit ervaren? - Wat doet het met je? - Verbinding leggen tussen de oefening en de praktijk; het feit dat er aan een persoon met LVB vragen worden gesteld die niet worden begrepen en waar hij/zij geen antwoord op kan geven.
Leerwijze	Ervaren Inzicht

5.Onderdeel/werkvorm 09.35 – 09.40 uur	Fragment uit film losgelaten en losgeslagen
Doel	Specifieke gedragingen van personen met een LVB herkennen.
Verloop van het onderdeel	Voorafgaande aan de film wordt aan de deelnemers gevraagd of ze naar het gedrag willen kijken van de personen in de film. Wat valt hen daaraan op? Plenair bespreken; Gedragingen/kenmerken noteren op het bord.
Vragen nabespreking	Wat heb je gezien? Wat vind je daarvan? Hoe werkt dat in de praktijk? Hoe ga je daar mee om?

	Wat vind je daarvan?
Leerwijze	Inzicht Reflectie

6. Werkvorm 09.40 – 09.50 uur	De stelling
Doel	Er wordt inzicht verkregen in de attitude van zichzelf en die van de andere deelnemers.
Vorm	Gehele groep
Positionering	U vorm
Verloop van de werkvorm	Via de PowerPoint wordt de volgende stelling geprojecteerd: "Een laag IQ leidt tot meer criminaliteit" De trainer brengt de discussie op gang; vraagt de deelnemers wie het met de stelling eens is en wie niet. Deelnemers motiveren hun keuze. Vervolgens wordt hierop door andere deelnemers gereageerd.
Opmerking	De werkvorm is tevens een introductie voor het volgende onderdeel: - Kennisoverdracht over LVB problematiek en delinquentie
Leerwijze	Ervaren Reflectie Inzicht

7. Onderdeel 09.50 – 10.00 uur	Kennisoverdracht
Doel	Deelnemers krijgen kennis en inzicht omtrent: • LVB problematiek en delinquentie
Verloop van het onderdeel	Kennisoverdracht door middel van theorie. Interactief doceren. Deelnemers krijgen de mogelijkheid om met voorbeelden te komen. Hierdoor wordt er een verbinding gemaakt met de praktijk.
Leerwijze	Reflectie Kennis Inzicht

koffie PAUZE	
-------------------------	--

8. Onderdeel 10.15 – 10.20 uur	Kennisoverdracht
Doel	Deelnemers krijgen kennis en inzicht omtrent: • (professionele) middelen om LVB problematiek te diagnosticeren.
Verloop van het onderdeel	Kennisoverdracht door middel van theorie. Interactief doceren. Deelnemers krijgen de mogelijkheid om met voorbeelden te komen. Hierdoor wordt er een verbinding gemaakt met de praktijk.
Leerwijze	Kennis Inzicht Reflectie

9. Werkvorm 10.20 – 10.45 uur	Zag je het maar
Doel	Nadenken over de verschillende manieren om personen met een LVB in de praktijk te herkennen.
Vorm	Groep van 5 deelnemers.
Verloop van de werkvorm	- Mogelijkheden worden genoteerd op een flap-over - Plenair bespreken. Mogelijke antwoorden: • Gelegenheid tot doorvragen in persoonsgericht verhoor. • Signaleren van risico's van kwetsbaarheid • Informatie BVH. • GBA (Specialistische zorg/woonvorm/begeleiding) • Gerichte vragen (school, soc. contact, rekensom, schrijven, taal (laat na vertellen). • Vraag of iemand een folder begrijpt. Accepteer niet een alleen een "Ja", maar vraag door. • (voor) Informatie van derden over diagnose (ketenpartners of collega's).
Leerwijze	Kennis Inzicht Reflectie
Aandachtspunten	Koppeling maken naar de theorie en het belang van tijdige herkenning van een persoon met LVB.

10. Onderdeel 10.45 – 10.55 uur	Kennisoverdracht
Doel	Deelnemers krijgen kennis en inzicht omtrent: • Wijze van communiceren van een persoon met LVB en een onderzoeker.
Verloop van het onderdeel	Kennisoverdracht door middel van theorie. Interactief doceren. Deelnemers krijgen de mogelijkheid om met voorbeelden te komen. Hierdoor wordt er een verbinding gemaakt met de praktijk.
Leerwijze	Kennis Inzicht Reflectie

11. Onderdeel 10.55 – 11.00 uur	Film communicatie
Doel	Inzicht krijgen in het optreden van "ruis" in een communicatieproces.
Verloop onderdeel	Filmpje over de (mis) communicatie tussen Bush en Condoleezza Rice
Leerwijze	Inzicht

12. Werkvorm 11.00 – 11.40 uur	Communicatie oefening LVB proof
Doel	Op zodanige wijze communiceren dat je gesprekspartner je begrijpt en er geen "ruis" ontstaat. Ervaren dat het moeilijk is om dingen die ogenschijnlijk "niet moeilijk" zijn op een simpele manier uit te leggen.
Vorm	Duo's
Positionering	Duo's zitten tegenover elkaar.
Benodigdheden	twee lijsten met woorden (zie bijlage).
Verloop van de werkvorm	Tijdens de oefening worden moeilijke woorden vereenvoudigd in Jip en Janneke taal, zodat ze voor een persoon met LVB te begrijpen zijn (LVB proof). Duo's zitten tegenover elkaar en omschrijven om de beurt een woord.
leerwijze	Ervaren Reflectie inzicht

13. Onderdeel 11.40 – 11.45 uur	Kennisoverdracht
Doel	Deelnemers krijgen kennis en inzicht omtrent: - houding - bejegening - visualisering
Positionering	U vorm
Verloop van het onderdeel	Kennisoverdracht door middel van theorie. Interactief doceren. Deelnemers krijgen de mogelijkheid om met voorbeelden te komen. Hierdoor wordt er een verbinding gemaakt met de praktijk.
Leerstijl	Kennis Inzicht Reflectie

LUNCH PAUZE 11.45 – 12.30 uur	
--	--

14. Onderdeel 12.30 – 12.40 uur	Kennisoverdracht
Doel	Deelnemers krijgen kennis en inzicht omtrent: • (nieuwe) wetgeving t.a.v. kwetsbare personen.
Verloop van het onderdeel	Kennisoverdracht door middel van theorie. Interactief doceren. Deelnemers krijgen de mogelijkheid om met voorbeelden te komen. Hierdoor wordt er een verbinding gemaakt met de praktijk. Introductie van dit onderdeel vindt plaats met de dia: Het verhoor...een apart verhaal of een verhaal apart. Trainer legt uit wat de achterliggende gedachte is van deze titel: Het verhaal van een persoon met LVB kan soms heel "apart" (bijzonder) overkomen. Een onderzoeker heeft voldoende kennis, inzicht en vaardigheden over LVB problematiek nodig om op een juiste wijze hiermee om te gaan. Pas dan kan er worden ingespeeld op de specifieke begeleidings- en behandelingsbehoefte van deze personen Het is als het ware "een verhaal apart".
Leerwijze	Kennis Inzicht Reflectie

15. Werkvorm/onderdeel 12.40 – 13.00 uur	Filmpje verhoor
Doel	Inzicht krijgen in het gedrag van een persoon met LVB tijdens een verhoor. Inzicht krijgen in de valkuilen die zich kunnen voordoen ten tijde van het verhoor.
Vorm	Gehele groep
Positionering	U vorm
Verloop van de werkvorm	Uit de documentaire making a murderer wordt een verhoor getoond. Aan de deelnemers wordt gevraagd om op het gedrag van de onderzoeker te letten en de reactie van de verdachte. Na de film vraagt de trainer aan de deelnemers een reactie en wordt een (mogelijke) discussie op gang gebracht.
leerwijze	Inzicht Reflectie

16. Onderdeel 13.00 – 13.30 uur	Kennisoverdracht door specialist verhoor kwetsbare verdachten
Doel	Deelnemers krijgen kennis en inzicht omtrent: • Kwetsbare verdachten • Risico's van verhoor • Eerste contact • Persoonsgericht verhoor • Zaaks gericht verhoor
Positionering	U vorm
Verloop van het onderdeel	Kennisoverdracht door middel van theorie. Interactief doceren. Deelnemers krijgen de mogelijkheid om met voorbeelden te komen. Hierdoor wordt er een verbinding gemaakt met de praktijk.
Leerwijze	Inzicht Kennis Reflectie
Bijzonderheden	Gastspreker

koffie PAUZE	
-------------------------	---

17. Werkvorm/onderdeel 13.45 – 15.15 uur	Rollenspel
Doel	Tijdens het rollenspel worden vaardigheden geoefend om een persoon met een licht verstandelijke beperking te herkennen, de communicatie op deze persoon af te stemmen en te anticiperen op mogelijke knelpunten die er ten gevolgen van LVB problematiek kunnen ontstaan
Indeling	Vier groepen van vier deelnemers en één begeleider. In de groepen worden 2 verhoorkoppels gemaakt. <i>Voor de indeling van de groepen alsmede de keuze van de begeleiders wordt advies gevraagd aan de teamleiding. De indeling vindt plaats op basis van opleiding en ervaring van de deelnemers.</i>
Positionering tijdens de werkvorm	Verhoorsituatie; verdachte en verhoorder zitten tegenover elkaar. Observanten zitten aan de zijkant.
Rol begeleider	Een begeleider is verantwoordelijk voor de verdeling van de benodigde formulieren aan de deelnemers. Hij/zij krijgt daartoe een door de trainer samengesteld informatiepakket. Een informatiepakket bestaat uit: • Informatiemap gespreksleider (instructieformulier casus, scenario verdachte, set van drie observatieformulieren) • Informatie verdachte (scenario)

	• Informatie verhoorders (casus) 2x • Informatie observant (casus, scenario verdachte, set van drie observatieformulieren) <i>De trainer dient van te voren de pakketten met benodigde formulieren te hebben samengesteld.</i> <i>Alle formulieren zijn als bijlage bij de handleiding gevoegd.</i> Begeleiding bestaat o.a. uit het observeren van de verhoorder en het geven van feedback. Tijdens de nabespreking hebben de begeleiders een actieve rol. Begeleiders fungeren tevens als "informatiepunt". Dit houdt in dat zij de beschikking hebben over achtergrondinformatie. Desgevraagd kunnen zij de verhoorders informatie of adviezen geven van zogenaamde virtuele personen die door de verhoorders worden geconsulteerd. Het principe is: wie niet vraagt krijgt geen info. Verhoorders zullen daar dus zelf een actieve rol in moeten hebben. Voorbeelden van dergelijke info is onder andere: • IB bevragen • BVH (bedrijfsprocessensysteem) • Informatie wijkagent • Informatie hulpverlening (Middin) • Informatie jongerenwerker • Specialist verhoor kwetsbare verdachte • Raadsman
Verdeling benodigde formulieren	Een begeleider krijgt een instructieblad waarop de verdeling van de formulieren staat beschreven. Verdeling formulieren Gespreksleider • info gespreksleider. • één set van drie observatieformulieren . Verdachte • verdachte (scenario). Verhoorders (in de map zitten 2 versies). • info verhoorder 1. • info verhoorder 2. Observant • info observant. één set van drie observatieformulieren
Verloop van de werkvorm	- Plenair uitleg rollenspel door de trainer. De casus wordt in tweeën gesplitst waarbij de eerste collega het eerste contact en het persoonsgerichte verhoor met de verdachte oefent. De tweede collega neemt het zaaksgerichte verhoor voor zijn/haar rekening. <i>Voorafgaand aan het rollenspel hebben de deelnemers uitgebreide informatie gekregen van de gastspreker over EC, PGV, ZGV en verhoortechnieken.</i>

	Van de deelnemers die niet aan de beurt zijn speelt er één de rol van de verdachte. De andere deelnemer fungeert , samen met de begeleider, als observant voor het rollenspel. Er is een scenario beschikbaar voor de deelnemer die de rol van verdachte speelt met: persoonsgegevens, achtergrond, ontwikkelingsleeftijd (IQ) en gedragingen. Zo nodig zal hij/zij, voorafgaande aan het rollenspel door de trainer mondeling worden geïnstrueerd. Voor de observanten is er een observatieformulier.
Gebruik maken van een time out	Wanneer de verhoorder het noodzakelijk acht, kan hij/zij een time out inlassen (bijvoorbeeld bij concentratieverlies van de verdachte). De time out bootst een tussentijdse pauze van een uur na. Uiteraard gaat de oefening direct door. Verhoorders kunnen één keer van deze mogelijkheid gebruik maken.
Tijdsverloop casus	Gehele casus duurt 80 minuten Inlezen scenario's en (mogelijk) consulteren informatiepunt • 20 minuten. Eerste contact (EC) en persoonsgericht verhoor (PGV) • maximaal 20 minuten. Zaakgericht verhoor • maximaal 20 minuten. Nabespreken in de eigen groep maximaal 15 a 20 minuten. <i>Begeleiders van de groepen zijn samen met de trainer medeverantwoordelijk voor het tijdsverloop conform de planning.</i>
Nabespreking	Na afloop vindt een nabespreking plaats in de (oefen)groep, waarin afwisselend de verdachte, de verhoorder en de begeleider/observant aan het woord komen. Nabespreking plenair: kort groepjes langs gaan. Alleen de (echte) bijzonderheden.
Bijzonderheden	Trainer en hulptrainer lopen rond observeren en (zonodig) adviseren.
leerwijze	Ervaren Reflectie Inzicht

koffie PAUZE	
---------------------------------------	--

18. Werkvorm/onderdeel 15.30 – 16.00 uur	Het verborgen thema (evaluatie leerniveau)
Doel	Toetsen van eigen kennis en expertise ten aanzien van LVB en de problematiek daaromheen.
Vorm	Gehele groep
Positionering	U vorm
Vorbereiding	Voor de training nummers noteren in het naambordje van de deelnemers.
Verloop van de werkvorm	Op de binnenkant van elk naambordje staat een nummer dat correspondeert met een thema dat tijdens de training is behandeld. De thema's zijn: • kenmerken en gedrag • herkenning in de praktijk • communicatie en bejegening • verhoor (fases) en knelpunten Deelnemers met hetzelfde nummer bereiden een korte presentatie voor. Het thema wordt plenair door een vertegenwoordiger uit de groep gepresenteerd.
leerwijze	Reflectie Kennis inzicht

19. Werkvorm/onderdeel 16.00 – 16.20	Evaluatieformulier (leer en reactieniveau)
Doel	Toetsen van eigen kennis en expertise ten aanzien van LVB en de problematiek daaromheen
Benodigheden	Evaluatieformulier
Verloop van de werkvorm	Invullen van het evaluatieformulier Nadat de deelnemers het evaluatieformulier hebben ingevuld wordt er door de trainer plenair om een mondelinge toelichting gevraagd. - Aanvullingen? - Leerdoelen bereikt? - Vooruitblik - Goede voornemens

20. Werkvorm/onderdeel 16.20 – 16.30 uur	Transfer
Doel	Bevordering van transfer naar de praktijk
Verloop van het onderdeel	Plenair. Aansluitend op de evaluatie wordt er aan de deelnemers

	gevraagd: • Wat ga je met het geleerde in de praktijk doen? • Wat wil je anders gaan doen in de toekomst? • Wat zijn je goede voornemens en wat of wie heb je daarbij nodig? Uitreiking informatieblad. Op het informatieblad staat schematisch weergegeven wat de aanpassingen zijn van het verhoor met een persoon met LVB. Tevens staan er op het blad tips voor herkenning, bejegening en communicatie vermeld.
Benodigdheden	20 (geplastificeerde) informatiebladen.

5. EVALUATIE

Methode

Er vindt een evaluatie plaats om te toetsen of het beoogde doel en de leerdoelen van de training zijn behaald. De evaluatie vindt plaats middels de vier effectniveaus van Kirkpatrick (zoals beschreven in Kaufman en Ploegmakers, 2012). Door middel van vier niveaus van het model wordt het leereffect van de training gemeten. Alle niveaus zijn belangrijk, waarbij het eerst niveau een voorwaarde is voor het laatste niveau. De vier effectniveaus van Kirkpatrick zijn:

1. Reactieniveau; na afloop van de training aan de deelnemers vragen naar hun beleving.
2. Leerniveau; tijdens de training wordt het geleerde getoetst.
3. Werkgedrag niveau; veranderen van het gedrag in de eigen praktijk.
4. Organisatieniveau; veranderen van gedrag van meerdere mensen in de organisatie.

De evaluatie van niveau één en twee vindt tussentijds- en na afloop van de training plaats. De evaluatie van niveau drie en vier kunnen pas drie tot vier maanden na de training worden gemeten. Aan de opdrachtgever wordt het advies gegeven om de evaluatie op werkgedrag niveau tijdens een (uitgebreide) ploegbespreking terug te laten komen. Afsluitend kan er door de teamleiding van het bureau worden geëvalueerd op organisatieniveau.

Evaluatie instrumenten en instructie

Tussentijdse evaluatie

Reactieniveau

Door middel van een tussentijdse mondelinge evaluaties wordt de tevredenheid en de toepasbaarheid van de training gecheckt.

Instructie: tijdens de pauze vinden er informele gesprekjes met deelnemers plaats.

Leerniveau

Door middel van tussentijdse mondelinge evaluaties wordt er gekeken over de kennisoverdracht begrijpelijk en toereikend is.

Instructie: tijdens de training wordt er door de trainer regelmatig plenair geïnformeerd naar "de vragen die nog open staan". Vragen of onduidelijkheden worden direct besproken.

Evaluatie door middel van werkvorm

Deelnemers bereiden in groepjes een presentatie voor over een specifiek onderwerp dat gedurende de training is behandeld. Plenair vindt er een uitwisseling plaats van deze informatie. Op deze wijze vindt er een evaluatie van de leeropbrengst plaats.

Instructie: de instructie van deze werkvorm staat uitgebreid omschreven in het hoofdstuk "onderdelen van de training".

Evaluatieformulier deelnemers

Na afloop van de training wordt het leer- en reactieniveau van de deelnemers geëvalueerd door middel van een evaluatieformulier.

Instructie: De trainer reikt de evaluatieformulieren uit en de deelnemers krijgen de gelegenheid om deze in te vullen. Nadat de deelnemers het evaluatieformulier hebben ingevuld wordt er door de trainer plenair om een mondelinge toelichting gevraagd. De mondelinge toelichting biedt de deelnemers de mogelijkheid om zaken vanuit de eigen beleving te verwoorden. Tevens brengt de trainer in deze fase de beoogde individuele leerdoelen ter sprake en wordt er aan de deelnemers gevraagd of zij hun leerdoelen

hebben bereikt. Het evaluatieformulier is als bijlage gevoegd bij dit verantwoordingsdocument.

Evaluatie opdrachtgever

Er wordt met de opdrachtgever een terugkoppelingsgesprek gevoerd over de training.

Instructie: De leidraad voor dit gesprek is een evaluatieformulier, die de opdrachtgever voorafgaand aan het gesprek krijgt gemaild. Het evaluatieformulier is als bijlage gevoegd bij dit verantwoordingsdocument.

6. TRANSFER

Om de toepassing van het geleerde in de praktijk te bevorderen worden de volgende acties toegepast:

Terug- en vooruitblik (plenair)

Vragen bij terugblik

- Welke leerdoelen zijn bereikt?
- Welke resultaten zijn er geboekt ten opzichte van de leervragen bij aanvang van de training?

Vragen bij vooruitblik

- Wat ga je met het geleerde in de praktijk doen?
- Wat wil je anders gaan doen in de toekomst?
- Wat zijn je goede voornemens en wat of wie heb je daarbij nodig?

Uitreiking informatiebladen

Na afloop van de training krijgen de deelnemers een (geplastificeerd) informatieblad.

Op het informatieblad staan tips voor herkenning, bejegening en communicatie. Tevens wordt schematisch weergegeven wat de aanpassingen zijn van een verhoor met een persoon met LVB ten opzichte van een regulier verhoor. De informatie dient als reminder van hetgeen er gedurende de training is behandeld en is als zodanig toepasbaar in de praktijksituaties.

LITERATUURLIJST

- Kaal, H., Overvest, N. & Boertjes, M.J. (2014). Beperkt in de keten: Mensen met een licht verstandelijke beperking in de strafrechtketen. Amsterdam, Nederland: Boom Lemma.
- Kaufman, L. & Ploegmakers, J. (2012). Het geheim van de trainer. Amsterdam: Pearson Benelux bv.
- Kolb, D.A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Moonen, X., Wit, M. de & Hoogeveen, M. (2011). Mensen met een licht verstandelijke beperking in aanraking met politie en justitie. *PROCES*, 90(5), 235-250.
- Weijers, R.B. (2017). *Recherche en LVB*. Hoek van Holland, Nederland.
- Weijers, R.B. (2016). *Recherche en LVB*. Hoek van Holland, Nederland.
- Weijers, R.B., & Nijhof, C. (2015). *Effectief communiceren medewerkers Service & Intake*. Den Haag, Nederland.

BIJLAGE I Draaiboek

Onderdeel/ werkvorm	Doel	Vormgeving	Leer- wijze	Tijd
Vorbereiding voorafgaand aan de training		Check van de ruimte Opstelling U vorm Check van de materialen en presentatiemiddelen. Klaarzetten consumpties		07.30 08.00
Ontvangst		Ontvangst met koffie en thee Uitreiking materialen deelnemers: - naambordjes - kladblok en pen		08.00 08.30
Opening en introductie	Welkom Uitleg programma/ doelstelling	- Opdrachtgever: kort welkomstwoord. - Teamchef: "Kick-off" uiteenzetting visie. - Trainer: introductie programma: lengte/inhoud, algemene doelstelling, uitzetten mob.tel.		08.30 08.50
Catch	De verwachting en leerbehoefte van de deelnemers worden geïnventariseerd	De bal wordt overgegooid in de groep. Degene die de bal vangt verwoord in twee zinnen wat z'n verwachtingen en leerbehoefte zijn voor de trainingsdag.	Inzicht	08.50 09.05
Inleiding; algemene info	Kennisoverdracht - Wat is LVB - Uitleg IQ - Gedrag	PowerPoint	Kennis Inzicht Reflectie	09.05 09.15
De Ballon	Ervaren wat een persoon voelt als hij/zij "overvraagd wordt en onder druk moet communiceren	De deelnemers hebben een opgeblazen ballon en een speld. Zij worden verdeeld in trio's. Tijdens de oefening wordt één van de deelnemer in een hoog tempo door de andere deelnemers bevraagd met algemene kennisvragen. Hij/zij krijgt drie seconden om antwoord te geven. De deelnemer mag twee keer een fout maken. Bij de derde keer wordt de ballon doorgeprikt en is er een andere deelnemer aan de beurt. De deelnemers ervaren wat	Ervaren Inzicht	09.15 09.30

		het met je doet als je "overvraagd" wordt en onder druk moet communiceren. Benodigdheden: 20 spelden en 20 ballonnen.		
Filmpje mensen met een LVB (losgelaten en losgeslagen)	Specifieke gedragingen van een personen met een LVB herkennen	Plenair bespreken; gedragingen noteren op het bord. Verwijzen naar de (eerdere) theorie	Inzicht Reflectie	09.30 09.35
Stelling	De deelnemer denkt na over eigen opvattingen. Tevens wordt inzicht verkregen in de attitude van zichzelf en die van de andere deelnemers	Stelling: Een laag IQ leidt tot meer criminaliteit Plenaire discussie	Ervaren Reflectie Inzicht	09.35 09.50
Informatie LVB en delinquentie	Kennis en inzicht krijgen of iemand met een laag IQ per definitie meer of minder crimineel is.	Kennisoverdracht Interactief doceren	Kennis Inzicht Reflectie	09.50 10.00
Pauze				10.00 10.15
Informatie LVB en herkennen	Kennis en inzicht krijgen t.a.v. professionele middelen om LVB te diagnosticeren	Kennisoverdracht Interactief doceren	Kennis Inzicht	10.15 10.20
Werkvorm Zag je het maar	Kennis en inzicht krijgen over wat nodig/mogelijk om LVB in de praktijk te herkennen	Nadenken over de verschillende manieren om personen met een LVB te herkennen. - Groepjes van vijf - deelnemers noteren mogelijkheden op flap-over. - Plenair bespreken. Benodigdheden: Flap-over Magnetten	Kennis Inzicht reflectie	10.20 10.45
Kennisoverdracht Herkenning door communicatie	Kennis en inzicht krijgen in communicatie van een rechercheur en van een LVB-er	Kennisoverdracht Interactief doceren	Kennis Inzicht Reflectie	10.45 10.55

Theorie van effectief communiceren		Hoe ontstaat "ruis" in het communicatieproces.		
Filmpje Bush en Rice		(grappig) filmpje over de (mis) communicatie tussen een president Bush en Condoleezza Rice		10.55 11.00
LVB Proof Communicatie Oefening	Op zodanige wijze communiceren dat er <u>geen</u> ruis ontstaat	Tijdens de oefening worden Moeilijke woorden vereenvoudigd in Jip en Janneke taal, zodat ze voor een persoon met LVB te begrijpen zijn (LVB proof). Benodigdheden: Oefenbladen met woorden vanuit de politiepraktijk	Ervaren Reflectie Inzicht	11.00 11.30
Praktische tips communicatie	Kennis en inzicht krijgen in; - Houding - Bejegening - Visualisering	Kennisoverdracht Interactief doceren	Kennis Inzicht Reflectie	11.30 11.40
lunchpauze				12.00 12.30
Verhoor verdachte Informatie over Wetgeving	Kennis en inzicht krijgen in: - Rechtsbijstand - AVR - Wie mag horen	Kennisoverdracht Interactief doceren	Kennis Inzicht Reflectie	12.30 12.35
Intro verhoor		Het verhoor.. Een apart verhaal en een verhaal apart. Uitleg van deze zin.		12.35 12.40
Filmpje bekenenis Brendan Dassey	Inzicht krijgen in het gedrag van een LVB tijdens een verhoor Inzicht krijgen in de valkuilen die zich kunnen voordoen ten tijde van het verhoor	Opdracht: De deelnemers wordt gevraagd zoveel mogelijk kenmerken op te schrijven t.a.v. het gedrag van de minderjarige LVB verdachte gedurende het verhoor Plenair nabespreken		12.40 12.45 12.45 12.55
Informatie Risico's in verhoor	Kennis en inzicht krijgen in de risico's die er kunnen ontstaan ten tijde van het verhoor met een LVB	Kennisoverdracht Interactief doceren - Wat maakt ze kwetsbaar - Wat zijn de risico's in het verhoor	Kennis Inzicht Reflectie	12.55 13.10

Informatie Verhoor en verhoor technieken	Specifieke kennis en inzicht verkrijgen in het verhoren van personen met een LVB	Kennisoverdracht Interactief doceren Gast spreker Mark - Eerste contact - Persoonsgericht verhoor - Zaaks gericht verhoor - Verhoortechnieken	Kennis Inzicht Reflectie	13.10 13.30
Koffiepauze				13.30 13.40
Rollenspellen aan de hand van een casus	Oefenen met vaardigheden, leeropbrengst en transfer naar de praktijk.	Introduceren en uitreiking casus. Tijdens het rollenspel worden vaardigheden geoefend om een persoon met een licht verstandelijke beperking te herkennen, de communicatie op deze persoon af te stemmen en te anticiperen op mogelijke knelpunten die er ten gevolgen van LVB problematiek kunnen ontstaan. Zie voor de uitgebreide omschrijving van de werkvorm punt 17 In de paragraaf "onderdelen van de training"	Ervaren Inzicht Reflectie	13.40 15.00
Pauze				15.00 15.15
Het verborgen thema Evalueren van de leeropbrengst (leerniveau).	toetsen van eigen kennis en expertise	Op de binnenkant van elk naambordje staat een nummer dat correspondeert met een thema dat tijdens de training is behandeld. De thema's zijn: - kenmerken en gedrag. - herkenning in de praktijk. - communicatie en bejegening. - aanpassing verhoor fases en knelpunten. Deelnemers met hetzelfde nummer bereiden een korte presentatie voor. Het thema wordt plenair door een vertegenwoordiger uit de groep gepresenteerd.	Kennis Inzicht Reflectie	15.15 15.45
Evaluatie formulier	Evaluatie leer/reactieniveau	Invullen van evaluatieformulier.		15.45 16.10

		Rondje maken: mondelinge toelichting deelnemers; - Aanvullingen? - Leerdoelen bereikt? - Terugblik en vooruitblik		
Uitreiking informatieblad:	Bevordering van de transfer naar de praktijk	Deelnemers krijgen een geplastificeerd informatieblad. Op het blad staat een schematische weergave van: - aanpassingen verhoor - tips voor herkenning, bejegening en communicatie van een persoon met LVB		16.10 16.15

BIJLAGE II Evaluatieformulier deelnemer

Evaluatieformulier

1. Opbouw van de training

1.1 Hoe beoordeel je de tijdsduur van de training?	te lang	lang	voldoende	kort	te kort
1.2 Wat vond je van het niveau van de training?	te hoog	hoog	precies goed	laag	te laag
Toelichting:					

2. Inhoud

2.1 In welke mate werd je aan het begin van de training geïnformeerd over het verloop van de dag?	zeer goed	goed	voldoende	matig	zeer matig
2.2 In welke mate vond je de training bruikbaar en interessant?	zeer goed	goed	voldoende	matig	zeer matig
2.3 Hoe beoordeel je de afwisseling van de theorie met de werkvormen?	zeer goed	goed	voldoende	matig	zeer matig
2.4 In hoeverre denk je dat je het geleerde in de praktijk gaat toepassen?	zeer veel	veel	gemiddeld	weinig	zeer weinig
2.5 Zijn er onderwerpen die je hebt gemist tijdens de training?	ja	nee			
Toelichting:					

3. Trainer/gast spreker

3.1 Wat vond je van de presentatie van de trainer?	zeer goed	goed	voldoende	matig	zeer matig
3.2 Wat vond je van de presentatie van de gast spreker?	zeer goed	goed	voldoende	matig	zeer matig
Toelichting:					

4. Logistiek

4.2 Hoe beoordeel je de faciliteiten van de (trainings) ruimte?	slecht	voldoende	goed
4.4 hoe beoordeel je de PowerPoint presentatie?	slecht	voldoende	goed
Toelichting:			

5. Beoordelen werkvormen

5.1 Catch (formuleren leerbehoefte en verwachtingen)	zeer goed	goed	voldoende	matig	zeer matig
5.2 De ballon (ervaringsopdracht)	zeer goed	goed	voldoende	matig	zeer matig

5.3 Zag je het maar (wat kunnen wij doen om LVB in praktijk te herkennen)	zeer goed	goed	voldoende	matig	zeer matig
5.4 LVB proof (vereenvoudigen woorden)	zeer goed	goed	voldoende	matig	zeer matig
5.5 Rollenspel	zeer goed	goed	voldoende	matig	zeer matig
5.6 Het verborgen thema (terugblik en pitch)	zeer goed	goed	voldoende	matig	zeer matig
Toelichting:					

6. Doelen

In welke mate zijn de doelen van de training bereikt?	Niet bereikt	Enigszins bereikt	Voldoende bereikt	Helemaal bereikt
Toelichting:				

7. Feedback

Wat vond je sterke kanten van de training?	
Wat kan er verbeteren?	
Overige opmerkingen?	

BIJLAGE III Evaluatieformulier opdrachtgever

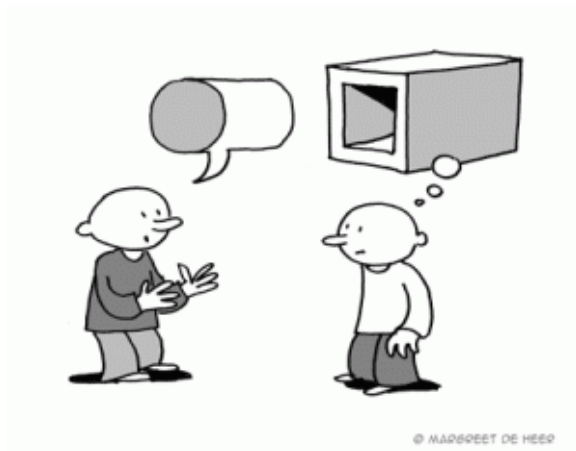
Onderdeel	O/V/G	opmerkingen
Aanleiding, relevantie en doelstelling besproken.		
Relevantie van de voorlichting is besproken		
Er is een duidelijke samenhang tussen aanleiding, relevantie, doelstelling, kennis vanuit praktijk en kennis vanuit theorie.		
De stappen die gezet zijn, binnen de gekozen methodiek, zijn verantwoord en passen binnen de context.		
Het product/ de producten voldoen aan de verwachtingen van de opdrachtgever.		
Er heeft een adequate samenwerking met de medewerkers in de organisatie plaatsgevonden		
Er is op adequate wijze gebruik gemaakt van de geboden begeleiding.		

Plaats:

Datum:

Naam en handtekening opdrachtgever:

BIJLAGE IV Theorie effectief communiceren

Er is sprake van effectieve communicatie als een ontvanger de boodschap op dezelfde wijze ontvangt als deze door de zender is bedoeld (Weijers & Nijhof, 2015).

Zenden < ===== > **Ontvangen**

Als er elementen zijn die interfereren met het communicatieproces ontstaat er ruis en worden dingen verkeerd geïnterpreteerd.

Zenden < r u i s > **Ontvangen**

Een belangrijke oorzaak van het ontstaan van ruis is het zogenaamde simplificering proces.

1. Nivelleren: De ontvanger zal de ontvangen informatie proberen te verminderen en zal daardoor minder onthouden van de boodschap.
2. Aanscherpen: Bepaalde onderdelen uit de boodschap zullen worden aangescherpt door de ontvanger.
3. Assimileren: de ontvanger probeert de boodschap in zijn eigen referentiekader te plaatsen. (Johnson & Johnson, 2014).

Door overstemming en het onder controle brengen van ruis zal het communicatieproces beter verlopen.

BIJLAGE V Werkvorm “de Ballon” algemene kennisvragen

De onderstaande versies dienen tot kaartjes verwerkt te worden.

Versie 1

1. Wat is de hoofdstad van Nederland?
Amsterdam
2. Noem drie soorten stampot?
Boerenkool, wortel stampot, zuurkool...etc
3. Hoeveel zintuigen heeft een mens?
vijf
4. Wat is de bekendste toren in Groningen?
Martinitoren
5. Wat is de Engelse benaming voor producten die niet eetbaar zijn?
Non food
6. In welk jaar is het elektronica bedrijf Apple opgericht?
1976
7. Wat is het kleinste dorp in Nederland?
Madurodam
8. Hoe heet het genre dat uit gedichten bestaat?
Poëzie
9. Met welke letter worden zachte potloden aangeduid?
B
10. Hoe noem je scouts van 7 tot 11 jaar?
Welpen

Versie 2

1. Wat is de grootste haven van Nederland?
Rotterdam
2. Wat maakt pestosaus groen?
Basilicum
3. Waar ligt het hoogste punt van Nederland?
Vaals Limburg
4. Hoeveel is $15 \times 4 - 18$?
42
5. Welke stad in Overijssel heeft zijn eigen koek?
Deventer
6. Wat is het Italiaanse woord van meester of leraar?
Maestro
7. Wie bedacht Suske en Wiske?
Willy van der Steen
8. Hoe heet het heilige boek der Joden?
Thora
9. Wat is het volume van een kilo water?
Een liter
10. Wat is een ander woord voor stofwisseling?
Metabolisme

Versie 3

1. Welk deel van het koninkrijk der Nederlanden ligt buiten Europa?
De Nederlandse Antillen
2. Uit welke provincie komt de bekendste rookworst?
Gelderland
3. Uit hoeveel procent bestaat een menselijke lichaam uit water?
70%
4. Wie schreef het boek "alleen op de wereld"?
Hector Malot
5. Hoe heet het duizendste deel van een kilogram?
Een gram
6. Hoeveel dagen doet de aarde er over om 1 keer om de zon te draaien?
365
7. Wie schreef het sprookje "de kleine zeemeermin" ?
Hans Christiaan Andersen
8. Welk sterrenbeeld zit tussen Ram en Tweelingen in?
Stier
9. Wat is meestal de hoogste en laagste kaart in het kaartenspel?
Aas
10. Naar welke Romeinse god is zaterdag vernoemd?
Saturnus

Versie 4

1. Waar ligt het drie landen punt?
Vaals Limburg
2. In welk lichaamsdeel vind je het aambeel?
Oor
3. Uit hoeveel tekens mag een sms bericht max bestaan?
160
4. Wat is een ander woord voor Toendra?
Mossteppe
5. Welke toren is schever toren van Pisa of de kerktoren van Bedum (Groningen) ?
Bedum
6. Den Haag heeft twee lekkernijen noem deze?
Haagse hopjes en Haagse bluf
7. Wat is het hoofdbestanddeel van mayonaise?
Olie
8. Wat is een ander woord voor blauwe plek?
Hematoom
9. Hoe heet het vriendinnetje van superman?
Lois Lane
10. Hoe word rondslingerend afval genoemd?
zwerfvuil

Versie 5

1. Wat is een Zeeduivel?
Vis
2. Wat is het tegenovergestelde van analoog?
Digitaal
3. Hoe heet de jongste dochter van Willem Alexander en Maxima?
Ariane
4. Het Franse woord voor halsketting is?
Collier
5. Hoe word een luchtspiegeling ook wel een genoemd?
Fata Morgana
6. Hoe noemt men het zachtjes golven van water?
Kabbelen
7. Welke kleur heeft zuurstofarm bloed?
Blauw
8. Welke planeet is de grootste van het zonnestelsel?
Jupiter
9. In welk jaar werd de euro ingevoerd?
2002
10. Wat komt er in China na iemands achternaam?
De voornaam

Versie 6

1. Hoe wordt de mand onder een hete luchtballon genoemd?
Gondel
2. Door welk kanaal is Afrika en Azië van elkaar gescheiden?
Suezkanaal
3. Hoe noem je iemand die met roofvogels werkt?
Valkenier
4. Hoeveel is $478 - 34 + 28$?
472
5. Wat is een ander woord voor pedometer?
Stappenteller
6. Wat is een figuurlijke kleur van een huismerk?
Wit
7. Wie is de schrijver van Pipi Langkous?
Astrid Lindgren
8. Welke feestdag wordt 40 dagen na Pasen gevierd?
Hemelvaartsdag
9. Wat zijn Courier, Comic Sans en Arial?
Lettertypes
10. Hoe wordt een vakantiehuis in Frankrijk genoemd?
Gîte

BIJLAGE VI Werkvorm “LVB proof” oefenwoorden

De onderstaande woordjes dienen tot kleine kaartjes verwerkt te worden.

1. Verbalisant

9. In verzekering gesteld

17. Bemiddelingsgesprek

2. HOVJ

10. Heling

18. Advocaat

3. Aanhouding

11. Plaats delict

19. Dagbesteding

4. Verdachte

12. Onder toezicht stellen

20. Strafzaak

5. Fouilleren

13. Verhoor

21. Joyriden

6. Proces Verbaal

14. Leerstraf

22. Consultatiebijstand

7. In beslag nemen

15. Taakstraf

23. Rechter-commissaris

8. Officier van Justitie

16. Voorgeleiding

24. Getuige

vervolg oefenwoordjes werkvorm" LVB proof".

25. Verhoord worden

33. In verzekering gesteld

41. Bemiddelingsgesprek

26. Mededader

34. Aanranding

42. Fouillering

27. Auditieve registratie

35. in beperking

43. Poging doodslag

28. Verkrachting

36. Bewijs van ontvangst

44. Visiteren

29. Verdacht zijn van

37. Bewaarplaats

45. in aanraking met de politie

30. Afstand doen van

38. Paleis van Justitie

46. Seponeren

31. Voorwaardelijke straf

39. Audiovisuele registratie

47. Tolkentelefoon

BIJLAGE VII Werkvorm “rollenspel” formulieren

Rollenspel (uitleg)

Er wordt met behulp van een casus een rollenspel gespeeld.

Doelstelling

Tijdens het rollenspel worden vaardigheden geoefend om een persoon met een licht verstandelijke beperking te herkennen, de communicatie op deze persoon af te stemmen en te anticiperen op mogelijke knelpunten die er ten gevolgen van LVB problematiek kunnen ontstaan.

Indeling van de groep

Vier groepen van 4 deelnemers.

In de groepen worden 2 verhoorkoppels gemaakt.

Indeling wordt verzorgd door leiding op basis van opleiding en ervaring.

Begeleiding groepen

Groepen worden begeleid door Mark, Rowdy, Willem en Peter.

Begeleiding bestaat uit observeren van de verhoorder en het geven van feedback.

Tijdens de nabespreking hebben de begeleiders een actieve rol.

Begeleiders fungeren tevens als “informatiepunt”. Dit houdt in dat zij de beschikking hebben over achtergrondinformatie. Desgevraagd kunnen zij de verhoorders informatie of adviezen geven van personen die door de verhoorders worden geconsulteerd. Het principe is: wie niet vraagt krijgt geen info. Verhoorders zullen daar dus zelf een actieve rol in moeten hebben. Voorbeelden van dergelijke info is onder andere:

- IB bevragen
- BVH
- Informatie wijkagent
- Informatie hulpverlening (Middin)
- Informatie jongerenwerker
- Specialist verhoor kwetsbare verdachte
- Raadsman

Verloop van de casus

De casus wordt in tweeën gesplitst waarbij de eerste collega het eerste contact en het persoonsgerichte verhoor oefent. De tweede collega neemt het zaakgerichte verhoor voor zijn/haar rekening.

Voorafgaand aan het rollenspel hebben de collega's uitgebreid info gekregen over het EC, PGV en ZGV

Van de collega's die niet aan de beurt zijn speelt er één de rol van de verdachte.

De andere collega fungeert, samen met de begeleider, als observant voor het rollenspel.

Er is een scenario beschikbaar voor de collega die verdachte speelt met:

persoonsgegevens, achtergrond, ontwikkelingsleeftijd (IQ) en gedragingen. Tevens zal hij/zij door de trainer mondeling worden geïnstrueerd.

Voor de observanten is een observatieformulier.

Time out

Wanneer de verhoorder het noodzakelijk acht, bijvoorbeeld bij concentratieverlies van de verdachte, kan hij/zij een time out inlassen.

De time out bootst een tussentijdse pauze van een uur na. Uiteraard gaat de oefening direct door. Verhoorders kunnen één keer van deze mogelijkheid gebruik maken.

Informatie voor de gespreksleiders

Verdeling van de stukken

Gespreksleider

- Info gespreksleider (instructieformulier, casus en scenario verdachte)
- één set van drie observatieformulieren

Verdachte

- info verdachte (scenario)

Verhoorders (in de map zitten 2 versies)

- info verhoorder 1 (casus)
- info verhoorder 2 (casus)

Observant

- info observant
- één set van drie observatieformulieren

Tijdsverloop per casus

Gehele casus duurt 45 minuten

Inlezen scenario's

- 5 minuten.

Eerste contact (EC) en persoonsgericht verhoor (PGV)

- maximaal 15 minuten.

Zaakgericht verhoor

- maximaal 15 minuten.

Nabespreken in de eigen groep

- maximaal 10 minuten.

Casus: Gewapende overval avondwinkel

Twee weken geleden heeft er op zaterdag 15 april 2017 om 23.55 uur (vlak voor sluitingstijd), een gewapende overval plaatsgevonden bij de avondwinkel Night 2 Night gevestigd aan de Herengracht in Den Haag.

Een medewerker van de zaak is door een donkere kale man (dader 1) met een pistool op zijn hoofd geslagen terwijl deze man riep "geef de code, geef de code". De medewerker heeft ten gevolge van de klap een hevig bloedende hoofdwond opgelopen. De man werd vergezeld door een blanke man (dader 2). Deze man had in zijn hand een zilverkleurig op een vuurwapen gelijkend voorwerp. Hiermee heeft hij de medewerker bedreigd. Het was de daders te doen om de inhoud van de kluis waarop een code zat. Uiteindelijk zijn ze er slechts vandoor gegaan met een paar sloffen sigaretten en de iPhone van het slachtoffer.

De verdachten waren via de achterzijde van het pand, via een ijzeren trap, binnengekomen. De aangrenzende tuin bleek volledig te zijn afgesloten. Er wordt verondersteld dat de daders plaatselijk bekend zijn.

Kort voor de overval zag getuige Durmus op de Fluwelen Burgwal ter hoogte van de Korte Koediefstraat een grijze Toyota geparkeerd staan. Hij zag dat er een donkere man achter het stuur zat en dat er een blanke man op de bijrijdersstoel zat. De mannen zaten een dikke joint te blowen en de getuige rookte de geur van wiet uit het geopende raam. Durmus was op weg naar het verderop gelegen Filipijnse restaurant om een broodje te halen. Toen hij na ongeveer 10 minuten weer terug liep zag hij dat op de Fluwelen Burgwal twee mannen in zijn richting kwamen rennen. Hij herkende de mannen als de personen die hij even daarvoor in de grijze Toyota had gezien. Hij zag dat de mannen in de auto sprongen en dat deze met hoge snelheid en piepende banden wegreed. Het betrof een zilvergrijze Toyota, type Starlet voorzien van het kenteken XT-01-ZN.

Uit DNA bemonstering van een sigarettenpeuk komt de 23 jarige Surinamer Avinash Kalloe in beeld, bijgenaamd Snake. Ten tijde van de overval gebruikte hij een zwartkleurig op een vuurwapen gelijkend voorwerp, naar later bleek een alarmpistool te zijn.

Er gaat een tap op Kalloe. Na zijn aanhouding worden doorzoekingen verricht. De vermoedelijk gebruikte wapens worden in beslag genomen.

De Toyota blijkt vrijwel direct na de overval op Marktplaats te worden gezet. De auto bleek op naam te staan van ene Tinus Groen (21 jaar geboren te Voorburg), naar later blijkt dader 2.

Avinash Kalloe legt een belastende verklaring af en mikt eigenlijk alles in de schoenen van Tinus Groen die als verdachte wordt aangemerkt.

Verdachte Tinus Groen (scenario)

Personalia

Tinus Groen, geboren te Voorburg op 18 november 1995 en wonende Amsterdamse Veerkade 78, 2531 SL 's-Gravenhage

IQ 70 (ontwikkelingsleeftijd ongeveer 12 jaar)

Verbaal 66

Performaal 76

Achtergrond

Je hebt vroeger op bijzonder onderwijs gezeten.

Je woont bij je moeder en een stiefvader.

Je stiefvader is alcoholist.

Je moeder regelt allerlei dingen voor je, waaronder je geldzaken.

Soms verdien je geld door aan auto's te sleutelen bij een oom met een garagebedrijf.

Je bent beïnvloedbaar.

Je kijkt erg tegen Kalloe (mededader) op.

Je kent hem van Koffieshop 'No Limit' in de Witte de Witstraat, waar je altijd komt.

Je hebt een vaste hulpverlener bij Middin genaamd Jan de Vries maar die heeft weinig contact met je.

Strafbare feit

Je hebt twee weken geleden op zaterdag 15 april om 23.55 uur een gewapende overval gepleegd bij de avondwinkel Night 2 Night gevestigd aan de Herengracht. Je hebt dit samen gedaan met de 23 jarige Avinash Kalloe bijgenaamd 'de Snake'. Kalloe heeft de overval uitgedacht en jou overgehaald om mee te doen. In jouw oude Toyota Starlet zijn jullie die avond naar de Fluwelen Burgwal gereden. Nadat jullie een blowtje hadden gerookt zijn jullie naar de avondwinkel gelopen. Het ging jullie aanvankelijk om de inhoud van de kluis, doch toen dit niet lukte hebben jullie een paar sloffen sigaretten en de Iphone van het slachtoffer meegenomen. Kalloe heeft met een alarmpistool op het hoofd van de medewerker geslagen en jij hebt de medewerker met een zilverkleurig pistool bedreigd. Het pistool had je van Kalloe gekregen. Na de overval zijn jullie naar de auto gerend en zijn jullie hard weggereden. In opdracht van Kalloe moest je de auto verkopen. Sindsdien heb je Kalloe niet meer gezien. Vanochtend ben je aangehouden voor de overval.

Gedragingen ten tijde van het verhoor

Moeite met handelingen in tijd en plaats

- Moeilijk kunnen herinneren van dagen, data en tijden.

Snel afgeleid door (omgeving) geluiden

- Praten van mensen in de verhoorkamer naast je.
- Geluiden van buiten.
- Geluiden of spraak van de verhoorder.

Matige concentratie

- Snel aan andere dingen denken
- Dingen niet kunnen herinneren
- Ineens over hele andere dingen beginnen dan dat er gevraagd wordt.

Beperkte woordenschat

- Moeilijke woorden niet begrijpen
-

Matig werkgeheugen

- Niet meerdere vragen tegelijk kunnen beantwoorden.
- Zich niet chronologisch dingen kunnen herinneren.
- Dingen door elkaar halen.

Trage informatieverwerking

- Meer tijd nodig om de info tot zich door te laten dringen.

Chaotische verhaallijn

- Van de hak op de tak springen.

Visueel aangeboden info kan eerder verwerkt worden

- Kan beter denken in plaatjes/ plattegrondjes e.d.

Informatiepunt

*De persoon die de informatie beheert kan de verhoorder(s) **desgevraagd** van deze gegevens of adviezen van virtueel geconsulteerde personen voorzien.*

Raadsman Mr. P de Graaf

Heeft consultatiebijstand verleend aan de verdachte. De verdachte wenst (in overleg met zijn raadsman) geen verhoorbijstand.

IB bevragen

Antecedenten: 1 x vernieling 1 x winkeldiefstal

Geen PGA

BVH

Is een aantal keer gecontroleerd in koffietent X door de wijkagent.

Informatie wijkagent

Komt vaak in koffieshop No Limit in de Witte de Witstraat X. Tinus is een beetje simpel, een meelopertje. Hij kijkt op tegen Avinash Kalloe die een beetje de "grote man" is in het koffiehuis.

Informatie van moeder

Geen werk.

Is helemaal gek van auto's, verdient geld door af en toe aan auto's te sleutelen bij een oom.

Moeder regelt de dingen voor hem (financieel, kleding etc)

Kon nooit op school meekomen, heeft op speciaal onderwijs gezeten.

Kan niet goed lezen, begrijpt de dingen die je zegt niet zo goed.

*Als er door de collega's **specifiek** gevraagd wordt of Tinus bekend is bij de hulpverlening vertelt de moeder:*

Zoon is bekend bij Middin. Begeleider is Jan de Vries.

Informatie Jan de Vries van Middin

IQ 70 (ontwikkelingsleeftijd ongeveer 12 jaar)

Verbaal 66

Performaal 76

Heeft moeite met het onthouden van data en tijden.

Snel afgeleid en dingen dringen niet zo gauw tot hem door.

Bepaalde woordenschat en hij vertelt de dingen chaotisch.

Visueel aangeboden info kan eerder verwerkt worden.

Specialist Verhoor Kwetsbare Verdachte

Wat weet je al over de verdachte?

Heb je navraag gedaan bij familie/hulpverlening

Als de collega's met informatie komen t.a.v. zijn gedrag, kun je advies geven voor (speciale) verhoor techniek/auditieve registratie

Observatieformulier rollenspel

Eerste contact

1. De opening
 - a. Voorstellen
 - b. Verdenking
 - c. Cautie
 - d. Indien van toepassing uitleg opname (AVR)
 - e. Raadsman (consultatie of verhoorbijstand)
2. Instructies - welke instructies worden gehanteerd:
 - a. Verbeteren bij samenvatten (fouten corrigeren)
 - b. Niet begrijpen (snap ik niet)
 - c. Herhalen
 - d. Ik ben er niet bij geweest
 - e. Niet weten

Persoonsgericht verhoor

3. Welke vragen komen terug in het persoonsgericht verhoor:
 - a. Opleiding
 - b. Werk (situatie)
 - c. Woonsituatie
 - d. Adres
 - e. Papieren
 - f. Geldzaken
 - g. Weekindeling
 - h. Lichamelijke situatie/medicijnen
 - i. Geboortedatum
 - j. Rekenen
4. Wat vind je van de manier van vragen stellen?
(lengte zin, woordkeus, open vragen, tijd geven voor beantwoording, check of iets begrepen is)
5. Welke vraag of vragen zijn er gesteld om het geheugen van de verdachte te testen?
6. Wat vond je van het doorvragen en het stellen van belevingsvragen?
7. Welke thema's/onderwerpen zijn aan de orde geweest en wat is de waarde hiervan voor het zaakgerichte verhoor?
8. Welk gedrag vertoonde de verdachte?
9. Hoe ging de verhoorder om met dit gedrag?
10. Heeft de verhoorders aan het einde van het PGV een duidelijk beeld tav concentratievermogen van de verdachte.

Zaakgericht verhoor

1. Wat vind je van de manier van vragen stellen
 - a. lengte van de zin
 - b. eenvoudige woorden
 - c. open vragen
 - d. geen abstracte begrippen
 - e. geen verwijswaarden
 - f. geen woordspelingen
 - g. tijd geven voor beantwoording
 - h. check of iets begrepen is
 - i. informatie stapsgewijs aanbieden
 - j. werken met voorbeelden
2. Herhaalde de verhoorder de eerder gedane instructies?
3. Welk gedrag vertoonde de verdachte
4. Hoe ging de verhoorder met het gedrag om?
5. Hoe ging de verhoorder om met het concentratievermogen van de verdachte
6. Welke (verhoor) technieken zag je terug komen?
 - a. afbakenen op handelingen
 - b. Hoe vragen bij toetsen
 - c. Dia voorzetten
 - d. Constateren
 - e. Confronteren
 - f. Als iemand uitvluchten zoekt
 - g. 'Want techniek' om achter de reden te komen

BIJLAGE VIII PowerPoint

Opsporing en LVB

Renate Weijers

- Wat gaan we vandaag doen?

- trainen is....

- en verder...

Doel van deze training

Kennis en inzicht over:

- LVB problematiek en de invloed op het gedrag
- herkennen van LVB en juiste bejegening
- risico's verhoor
- juridische achtergronden

Vaardigheden:

- afstemmen communicatie
- inspelen op gedrag

Programma

- Introductie
- Algemene informatie
- Herkennen
- Communicatie
- Lunchpauze
- Wetgeving
- Verhoor

Wat zijn je verwachtingen en wat wil je leren/ervaren?

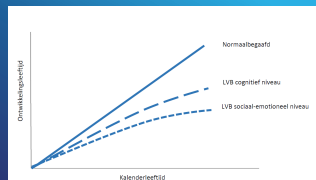

Wat is LVB

- een IQ beneden de 85
- beperkt sociaal aanpassingsgedrag op verschillende levensgebieden
- een levenslange beperking die ontstaan is voor het 18^e levensjaar

Niveaus VB		
	IQ	Ontw. leeft.
Zwakbegaafd	71 - 85	
Licht (85%)	51 - 70	6½ - 12 jr
Matig (10%)	36 - 50	4 - 6½ jr
Ernstig (3-4%)	21 - 35	2 - 4 jr
Zeer ernstig (1-2%)	≤ 20	0 - 2 jr

In de praktijk

- Taal- en begripszwakte
- Problemen rekenen en geldzaken
- Situatie gebonden denken
- Laag probleemoplossend vermogen
- Behoeftte aan structuur, herhaling
- Beperkte concentratieboog
- Impulsief
- Verhullen, streetwise
- Behoeftte erbij te horen
- Goedgegelovigheid, naïviteit

Oorzaken

Interactie tussen aangeboren beperkingen en omgevingsinvloeden

- Biologische factoren
- Sociale factoren

LVB is geen...

- Psychiatrische stoornis
- Autisme
- Leerproblematiek

Stelling

Een laag IQ leidt tot meer criminaliteit

Koffie

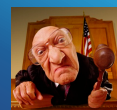

Drie soorten van herkenning

- Diagnostiek

- Screening

- Professioneel oordeel

Het belang van herkenning

- Aanpassen communicatie en bejegening
- Voorkomen overvraging -> stress en agressie
- Correct duiden gedrag
- Inzetten specifieke verhoortechnieken
- Juridisch voorschrift

Zag je het maar

Wat kunnen wij doen om LVB in de praktijk te herkennen

Mark Sonja Misha Linsey Charmaine	Rowdy Wilma Andrea Eddy Jan	Peter Henk Danny Bulent Annemein	Willem John Nathalie Aschwin Joey
---	---	--	---

Herkenning door communicatie

- Veel stiltes laten vallen tijdens het gesprek
- Frequent woorden niet begrijpen.
- Vaak 'ja' zeggen.
- Verkeerde interpretatie van spreekwoorden Kinderlijke grapjes.
- Niet kunnen herhalen wat net is uitgelegd.
- Lange reactietijd

- Gebruik van vakjargon
- Spreekwoorden of gezegdes
- Cynisme of humor
- Teveel informatie ineens
- Geen uitleg geven
- Vragen herhalen

Communicatie en de theorie

effectieve communicatie
zenden $\leftarrow == \rightarrow$ ontvangen

niet effectieve communicatie
zenden $\leftarrow \text{ruis} \rightarrow$ ontvangen

Werkvorm LVB proof

Praktische tips communicatie

- Korte zinnen
- Eenvoudige woorden
- Geef tijd voor beantwoording
- Check of de boodschap is begrepen
- Kijk uit met cynisme of humor
- Informatie stapsgewijs aanbieden
- Vermijd abstracte begrippen
- Vermijd verwijswaarden
- Vermijd woordspelingen
- Geef praktische voorbeelden

Praktische tips non verbale communicatie

- Houding
- Bejegening

Aanwijzing rechtsbijstand

Vanaf de inwerkingtreding van de wet wordt er een nieuwe categorisering gehanteerd, namelijk:

Kwetsbare verdachten:

- Personen met een verstandelijke beperking
- Personen met een psychische stoornis
- Personen met een cognitieve functiestoornis
- Minderjarigen tot en met 17 jaar

Feiten:

- A-feiten: strafbare feiten waarop een gevangenisstraf van 12 jaar of meer staat
- B-feiten: overige strafbare feiten waarbij voorlopige hechtenis is toegestaan
- C-feiten: strafbare feiten waarbij geen voorlopige hechtenis is toegestaan

Aanwijzing rechtsbijstand

Afstand doen:

- Meerderjarige aangehouden verdachten van A feiten en meerderjarige kwetsbare verdachten kunnen enkel na overleg met raadsman afstand doen van hun recht op consultatie- en verhoorbijstand
- Minderjarige aangehouden verdachten, in de leeftijd van 12 tm 17 jaar kunnen nooit afstand doen van consultatiebijstand

Aanwijzing AVR

- **Auditieve registratie verplicht bij:**
 - overleden slachtoffer,
 - strafbedreiging 12 jaar of meer bedraagt of
 - de strafbedreiging minder dan 12 jaar bedraagt en er sprake is van evident zwaar lichamelijk letsel.
- **Audiovisuele registratie verplicht:**
wanneer verhoorder tijdens uitvoering van het verhoor wordt ondersteund door een gedragsdeskundige of de persoon die wordt verhoord kwetsbaar is én er sprake is van een hierboven genoemd misdrijf.
- **Kwetsbaar zijn:**
minderjarigen onder de 16 jaar en personen met een (kennelijke) verstandelijke beperking of cognitieve functiestoornis.
- **Facultatief audiovisueel registreren**
bij psychiatrische stoornissen

Wie mag kwetsbare personen horen?

- Zeden (Politie-instructie Zeden)
- VB overige feiten (iedereen)
Aan te raden: VKV-er bij AVR-feit

Het verhoor..... een apart verhaal of een verhaal apart?

Wat maakt ze kwetsbaar

- Compliance en pleasen
- Suggestibiliteit

Risico's in verhoor

- Acquiescence (berusting)
- Trage informatie verwerking
- Concentratieboog
- Geheugenzwakte
- Gevoelens / emoties
- Oorzaak – gevolg
- Streetwise
- Geen overzicht
- Taalbegrip

BIJLAGE IX Informatieblad transfer

Het informatieblad dient dubbelzijdig gekopieerd en geplastificeerd te worden.

Aanpassing van het verhoor bij licht verstandelijk beperkte verdachte

Eerste contact - Voorstellen - Waarvan verdacht - Cautie - Auditieve/audiovisuele registratie - Uitleg rol/taakverdeling van de verhoorders - Uitleg gang van zaken Aanpassingen - Eenvoudige woorden - Korte zinnen - Informatie in korte blokken en verdachte vragen te herhalen in eigen woorden - Gebruik termen van de verdachte - Check en dubbelcheck - Vraag naar verwachtingen en neem mogelijk irreëel beeld weg - Uitleg procedure - Visuele ondersteuning Instructies geven - Verbeteren bij samenvatten (fouten corrigeren) - Niet begrijpen (snap het niet) - Herhalen - Ik ben er niet bij geweest - Als je het niet weet mag je het zeggen	Persoonsgericht verhoor - Aanvullen/toetsen info over de persoon van de verdachte - Contact leggen - Gedrag observeren - Interactie verhoorder/verdachte observeren - Spanningsniveau van verdachte normaliseren - Motief onderzoeken - Genereren tactische aanwijzingen - Vaststellen verklaringsbereidheid Aanpassingen - Info verzamelen om niveau verdachte vast te stellen - Onderwerpen bespreken aan de hand van concrete vragen - Onbeladen onderwerpen gebruiken om het optimaal kunnen van de verdachte helder te krijgen - Herhaal wat de verdachte zegt en hou het kort - Geen lange samenvattingen	Zaakgericht verhoor - Volgens verhoorplan Aanpassingen - Vragen richten op handelingen/verbale uitingen - Vragen naar redenen van handelen (motieven) zijn moeilijk - Korte, eenvoudige vragen - Vragen in de actieve vorm - Dia voorzetten; en dan wie, wat, waar - Gebruik maken van visuele ondersteuning - Visualiseren qua structuur, inhoud en tijdlijn - Confronteren: kort en concreet vanuit perspectief van verdachte - Extra alert zijn op beïnvloeding - Niet speculeren op wat gebeurd zou kunnen (geen 'stel dat') - Concentratie in de gaten houden: korte pauze of luchtiger onderwerp inzetten
---	--	---

Personen met een licht verstandelijke beperking

Wat is LVB - IQ beneden de 85 - Beperkt sociaal aanpassingsgedrag op verschillende levensgebieden - Levenslange beperking ontstaan voor het 18^e levensjaar Problemen LVB - trage informatieverwerking - moeite met handelingen plaatsen in de tijd - moeite met oorzaak-gevolg - gevoelig voor compliance, <u>pleasen</u> - kunnen zich niet in ander verplaatsen - gebrek aan overzicht - beperkte woordenschat - kans op overschatting - concentratie wisselend	Het belang van herkenning - Aanpassen communicatie en bejegening - Voorkomen overvraging -stress en agressie - Correct duiden gedrag - Inzetten specifieke verhoortechniek - Juridisch voor schrift Herkenning GBA Voorinformatie Informeel naar: - Schoolopleiding - Sociale contacten - Laat rekensommen maken - Laat schrijven - Taal en begrijpen - Observer gedrag	Herkenning door communicatie - Veel stiltes laten vallen - Niet begrijpen van ingewikkelde woorden - Vaak 'ja' zeggen - Uitdrukkingen gezegdes of spreekwoorden verkeerd interpreteren - Kinderlijke grapjes - Niet terug kunnen vertellen wat is uitgelegd - Lang de tijd nemen om antwoord te geven
--	---	--